

Lei-Document 65

4 januari 2018

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

VERANDERINGEN ROND DE ASSOCIATE DEGREE: VAN PROGRAMMA NAAR OPLEIDING

Inleiding

In dit document wordt aan de hand van een groot aantal aspecten van de transitie voor de Ad van programma naar opleiding gekeken naar wat de consequenties ervan zijn voor de hogescholen, mede als ze zelf geen Ad-opleidingen aanbieden. De uitspraken en beweringen komen geheel voor rekening van Leido, maar er is uiteraard zorgvuldig gekeken naar de wet- en regelgevingen en andere bronnen.

De Ad als opleiding

Vanaf nu is de Ad te behalen aan het eind van een opleiding, niet meer als een programma binnen de vierjarige opleiding in het hbo. Daarmee hebben hogescholen te maken met een drietal programma's (naast de Masters natuurlijk):

- Het programma voor een opleiding van 120 studiepunten¹, leidend tot de graad Associate degree (Ad)
- Het programma voor een opleiding van 240 studiepunten, leidend tot de graad Bachelor (B)
- Het programma binnen de bacheloropleiding dat wordt aangeboden aan bezitters van een Ad-getuigschrift en leidt tot de graad Bachelor (B).

Het laatstgenoemde programma is een leerlijn binnen de bacheloropleiding, wel met een eigen status maar niet met een aparte accreditatie. Dit 'post-Ad' of 'resterend' programma kent geen wettelijk voorgeschreven aantal studiepunten en kan daarmee 120 of meer maar ook minder zijn. De omvang van dit programma wordt bepaald door de examencommissie van de betreffende bacheloropleiding op basis van de leeruitkomsten van het programma dat de instromende Ad-bezitter heeft gedaan – en eventuele aanvullende leeruitkomsten via andere scholingstrajecten.

Dit betekent nadrukkelijk niet dat de Ad-bezitter in wettelijke zin instroomt in het derde leerjaar van de bacheloropleiding. Het resterend programma is samengesteld uit onderwijseenheden die, voortbouwend om wat in de Ad is gedaan, leiden tot een bachelorgraad – binnen de bandbreedte die voor die opleiding geldt aan eindtermen (leeruitkomsten). Daarmee is het een soort 'afstudeerrichting'.

Een bijzondere vorm hierbij is de door een hogeschool zelf gekozen leerlijn die voor alle studenten bestemd is, en dan vooral in deeltijd opgeld gaat doen nl. het 2+2-model. Iedereen 'gaat langs de Ad', al dan niet verder op weg naar de Bachelor. Het lastige hierin voor de accreditatie is dat de bacheloropleiding in principe alleen uit de laatste twee leerjaren bestaat – en formeel gezien een halve opleiding is. In praktische zin is het op te lossen door studenten dubbel in te schrijven: eerste

¹ Geen EC dus, voor de duidelijkheid, aangezien deze 'maat' niet in de wet staat vermeld.

inschrijving in de Ad, tweede inschrijving in de Bachelor. Vervolgens kan aan het eind van het tweede leerjaar nog een keuze worden gemaakt om echt af te studeren dan wel de route te kiezen die meteen wordt gevolgd door het resterende tweejarige programma. De afstudeereenheid van de Ad kan bestaan uit een assessment, zonder daaraan studiepunten toe te kennen. Maar het is wel een ontwikkeling om in de gaten te houden.

Varianten

Met de verzelfstandiging van de Ad wordt het interessanter om de weg naar boven, naar de Bachelor en de Master, in stukken te knippen. Dat houdt in dat er tussen de scholingstrajecten in kan worden gewerkt, om daarnaast niet-formele opleidingen (branche, bedrijven, beroepsorganisaties) te volgen – mogelijk te gebruiken voor vrijstellingen bij het daarop volgende formele traject.

Het is dan ook niet meer erg logisch dat de stappen dezelfde variant kennen (voltijd, deeltijd, duaal) en bij dezelfde hogeschool worden afgelegd. Bekostigde en vooral private instellingen zullen zich gaan mengen in de strijd om de student die verder wil studeren. Iemand die na de Ad gaat werken, zal niet gauw in voltijd de Bachelor gaan doen. Ook mogen private instellingen veel flexibeler werken met maatwerkprogramma's en kan de werkgever meer invloed hebben op het format en het studietempo.

De aanvraag van een bekostigde Ad moet geschieden per variant. Dat kan betekenen dat een aanvraag voor meerdere varianten kan leiden tot een mix van goed- en afkeuringen. In dat laatste geval mag deze variant in de jaren erna niet automatisch worden gestart. Er zal opnieuw een gang naar de CDHO, NVAO en OCW moeten worden gemaakt. Voor de goede orde: als een bekostigde hogeschool alleen de (positieve) accreditatie voor een variant heeft aangevraagd en gekregen, kan vervolgens ook zonder accreditatie met de andere varianten worden gestart.

Daarop is nu wel een interessante uitzondering nl. dat een hogeschool toestemming krijgt om elders (in de buurt van een andere instelling) een Ad-vestigingsplaats te hebben – mogelijk via onderdak bij een mbo-instelling – voor een bepaalde variant. In dat geval mogen de betrokken hogescholen niet zomaar met een andere variant op de markt komen.

Overgangsrechten van huidige Ad-studenten

In de aangepaste wet is een plek ingeruimd voor overgangsbepalingen. Het gaat niet om een brede insteek met allerlei regelingen. De overheid is van mening dat een snelle transitie het handigst is, ook al omdat er veel ervaringen met de Ad zijn opgedaan en de overgang van programma naar opleiding al een hele tijd in de pen zit. Daarom wordt er alleen iets gezegd over het kunnen afstuderen onder het oude regime: binnen een redelijke termijn, en de optie om na de Ad in maximaal 150 punten (d.w.z. het aantal punten dat er nu ook staat hiervoor in de afspraken) de bachelorgraad te behalen: tot uiterlijk 2020-2021 om hiervan gebruik te kunnen maken, ook als iemand de Ad al eerder heeft gehaald.

Toch heeft een Ad-student te maken met een eigen OER als hij met het programma is begonnen voor de inwerkingtreding van de aangepaste wet. In deze onderwijs- en examenregeling staan zaken die bij de inschrijving als student als het ware contractueel zijn vastgelegd tussen de beide partijen. Het gaat dan niet alleen om vakken, leerlijnen en zaken als begeleiding. Ook heeft de student bijvoorbeeld het recht om een propedeutisch examen af te leggen, als dit in de (zijn) OER staat, om daarmee het propedeutisch getuigschrift in ontvangst te kunnen nemen – mede vanwege de rechten die aan het bezit ervan kunnen worden ontleend – en soms omdat het papiertje gewoon nodig is in een bepaalde context.

Zo kunnen er meerdere zaken zijn die in de OER zijn opgenomen voor de Ad als programma, en die in de nieuwe situatie met de Ad als opleiding niet meer formeel gelden – en omgekeerd. In het eerstvolgende PamflAd komen we hierop terug.

Toekomstscenario

In de PamflAd's die elke werkweek verschijnen, wordt aandacht besteed aan de gevolgen van de invoering van de Ad en de kansen die dit biedt voor een verdere flexibilisering van het gehele hbo-

systeem. Het is zonder meer van belang om te komen tot een 'toekomstscenario' voor het hbo, om te bezien waar aanvullende maatregelen nodig zijn, aanpassingen dienen te worden gepleegd en desnoods aan het systeem kan worden gesleuteld. In dit jaar zullen we daarvoor de PamflAd's verder blijven inzetten, naast de Dag van de Ad op 16 maart a.s.

Tabel

In onderstaande tabel hebben een aantal 'oude' aspecten van de Ad op een rijtje gezet, om vervolgens aan te geven wat er is veranderd – aangevuld met opmerkingen en kanttekeningen (ter overdenking). Een aantal daarvan overlapt elkaar, of ze slaan terug op eenzelfde soort situaties, maar dan er is bij de opmerkingen een andere invalshoek gekozen. Uiteraard horen we graag of bepaalde zaken niet correct of deels onjuist zijn behandeld. In de volgende versie komen we er dan op terug.

	Tot en met 31-12-2017	Vanaf 1-1-2018	Opmerkingen
1	De Ad is wettelijk gezien een programma binnen een vierjarige hbo-opleiding die leidt tot de bachelorgraad.	De Ad is een zelfstandige opleiding in het hoger beroepsonderwijs.	Het is van belang in alle stukken en documenten die in formele zin vanaf nu verschijnen, de goede en correcte bewoordingen te gebruiken.
2	Het Ad-programma kent een omvang van ten minste 120 studiepunten.	De Ad-opleiding kent een omvang van 120 studiepunten.	De omvang is nu gefixeerd, waarbij het eerst nog zo was dat een beroepsprofiel meer dan 120 punten zou kunnen 'vereisen'. Het aantal Ad's met meer dan 120 punten was echter nul. Omdat in de wetgeving sprake is van een format met 60 studiepunten per jaar, verwacht de overheid dat de nominale studieduur 2 jaar is. Voor deeltijd kan het bestuur anders bepalen, maar andere regels sporen daar niet echt mee.
3	Iemand schrijft zich in voor de opleiding en kiest dan voor het Ad- dan wel Bachelorprogramma. In beide gevallen is hij een student binnen deze opleiding.	Iemand schrijft zich in voor een Ad-opleiding of voor een Bacheloropleiding. Een dubbele inschrijving is in formele zin wel mogelijk, maar ligt niet voor de hand.	De Ad- en B-studenten hebben hun eigen status met ingang van 2018. In het CROHO hadden de Ad en B al verschillende nummers, maar nu vervalt ook daarin de verwijzing naar elkaar.
4	Een Ad kan alleen worden verzorgd in het geval de hogeschool ook een accreditatie voor de bijbehorende bacheloropleiding bezit. Daarbij kennen het Ad-programma en het bachelorprogramma in principe eenzelfde variant (vt, dt, duaal). Bij meerdere vestigingsplaatsen van de hogeschool kan het zijn dat de Ad alleen in een bepaalde variant wordt aangeboden, en de Bachelor in die variant niet.	Door de zelfstandige positie van de Ad kan de hogeschool een Ad-opleiding aanbieden zonder een verwante bacheloropleiding in huis te hebben. Hierbij moet ook worden gekeken naar de varianten die worden aangeboden. Als de Ad wordt aangeboden in voltijd, dan is er geen voltijdse bacheloropleiding nodig. Bij de aanvraag van een nieuwe Ad, dient de variant te worden vermeld. Daarbij zal wel moeten worden aangegeven hoe de doorstroom naar een bacheloropleiding wordt geacht mogelijk te zijn.	Het is duidelijk dat een dergelijke situatie vooraf naar de a.s. studenten dient te worden gecommuniceerd. Zeker als deze Ad bij een andere hogeschool wel in combinatie met die bacheloropleiding te volgen is. In het geval de bacheloropleiding niet in de regio te volgen is, zal het vermelden van de plekken waar het wel kan, een cruciaal element in de voorlichting zijn. Indien er geen voortzetting na de Ad in de eigen variant mogelijk is binnen de eigen instelling, dient dit ook te worden gecommuniceerd.
5	De Ad wordt samen met de bijbehorende bacheloropleiding herbeoordeeld (geaccrediteerd). Indien de Ad negatief wordt beoordeeld en de B positief, vervalt de licentie voor de Ad. Omgekeerd vervallen de licenties voor zowel de Ad als de B.	De Ad-opleiding wordt zelfstandig beoordeeld en heeft een eigen licentie.	Dit kan wel van invloed zijn op het resterend programma na de Ad als de betreffende bacheloropleiding niet meer mag worden aangeboden. In dat geval moet naar andere aanbieders worden gezocht, desnoods buiten de eigen hogeschool.

6	Het is mogelijk om als bacheloropleiding een joint-degree te hebben met een bacheloropleiding in Nederland of een ander daarvoor goedgekeurd land. Daar kan het Ad-programma deel van uitmaken – maar niet zelfstandig als Ad.	Het wordt mogelijk om een joint-degree te hebben voor de Ad-opleidingen.	Het aanbieden van een gezamenlijk programma leidend tot een joint degree, houdt in dat beide betrokken hogescholen de Ad als zodanig kunnen aanbieden – maar daarnaast niet dezelfde Ad mogen verzorgen als een eigen opleiding. Het aanbod is altijd een gezamenlijk iets.
7	Voor het aanbieden van een nieuwe Ad is een eigen toets macrodoelmatigheid (CDHO) (bekostigd) en een toets nieuwe opleiding (NVAO) noodzakelijk.	Voor de Ad-opleiding zijn nog steeds beide toetsen nodig. Er zijn geen eigen kaders meer, want men hanteert de algemene kaders voor een nieuwe opleiding. Wel wordt nog wel apart gekeken naar het model waarbij hbo en mbo samenwerken.	Het aanvragen van een nieuwe Ad kan plaatsvinden in samenspraak met andere hogescholen die deze Ad ook beogen te gaan doen. De aanvraag voor de macrodoelmatigheidstoets en voor de toets nieuwe Ad kan op hetzelfde moment gebeuren, maar voor het oordeel van de NVAO is wel een positief besluit van OCW – gevoed door de CDHO – noodzakelijk.
8	Er dient te worden aangetoond bij de toets op doelmatigheid dat er behoefte aan de Ad is, ook op de langere termijn. De hogeschool moet om te kunnen starten met een nieuw Ad-programma aantonen dat er specifieke functies zijn op niveau 5, die zich onderscheiden van niveau 4 (mbo-4/havo) en niveau 6 (hbo-bachelor).	De onderbouwing van doelmatigheid heeft een wat andere insteek gekregen voor de Ad-opleiding, mede om aldus meer aanbod mogelijk te maken, en te kunnen werken met zgn. cross-overs (opleidingen over sectoren heen, hetgeen anders een ‘dubbele’ bewijslast vraagt). Het gaat erom te laten zien dat een sprake is van een verschuiving in de vraag naar arbeid van 4 naar 5 en ook van 6 naar 5 – dus dat de Ad als het ware een gat opvult en past bij functies die op dit niveau nodig zijn. Uiteraard laat dit onverlet dat de arbeidsmarktrelevantie van de Ad opleiding moet aansluiten bij een substantiële behoefte van het werkveld, ook op langere termijn.	Ondanks deze aanpassing, gelet op het feit dat ook voor het werkveld de Ad relatief nieuw is (hoewel er altijd functies op dit niveau zijn geweest, maar dan bediend via niet-formele scholing), zal de kwantitatieve onderbouwing hard genoeg moeten zijn. Er zal ook naar de langere termijn worden gekeken. Voor Ad's waarbij er kennelijk geen verwante bacheloropleidingen zijn, zal het bewijs voor de volle 100% dienen te kloppen – gelet op het werkveld en de opbouw van functiehuizen. Het lijkt voor de hand te liggen dat hogescholen met deze nieuwe aanpak gezamenlijk ervaring opdoen - en leren van de besluiten van OCW en de adviezen van de CDHO.
9	De vooropleidingseisen van een Ad-programma komen overeen met die van een hbo-bacheloropleiding: een mbo-4, havo- dan wel vwo-diploma. Voor a.s. studenten die niet over één van bovengenoemde diploma's beschikken maar wel 21 jaar of ouder zijn, is het	De situatie is niet veranderd, als het gaat om de formele aanpak.	De vraag is of als de eisen voor de Ad en de verwante Bachelor gelijk zijn, eenzelfde toets kan worden gebruikt. Het karakter en de inhoud van de Ad zouden een eigen toets(vorm) rechtvaardigen. Het is uiteraard zo dat als voor de Ad-opleiding andere eisen worden gesteld ook het onderzoek

	mogelijk om deel te nemen aan een toelatingsonderzoek . Dit onderzoek is een afspiegeling van de eisen die worden gesteld.		een eigen insteek kent. Mogelijk dat er ook verschillen kunnen zijn voor de varianten voltijd en deeltijd.
10	Aanvullende eisen, nadere vooropleidingseisen en bijzondere nadere vooropleidings-eisen die gelden voor de verwante bacheloropleiding gelden ook voor Ad-programma.	Een Associate degree-opleiding heeft eventuele eigen aanvullende eisen en/of nadere vooropleidingseisen.	Aan degenen die de Ad-opleiding willen gaan doen, kunnen eisen worden gesteld als het gaat om profielen, vakken en andere programma-onderdelen. Daarnaast zijn er nadere vooropleidingseisen een aanvullende eisen mogelijk. Dit kan alleen gebeuren als er een ministeriële regeling is waarin dit is vastgelegd. Voor de goede orde: voor een deeltijdse Ad kan geen werkervaring als toelatingseis worden gesteld. Wel kan het zo zijn dat studenten tijdens de opleiding voor bepaalde onderwijseenheden een werkkring dienen te hebben. Dit behoort in de OER te zijn opgenomen.
11	Er is een mogelijkheid voor een numerus fixus voor de bekostigde opleiding als geheel, dus voor de instromende Ad'ers en Bachelors. Er is geen regel voor het uitsplitsen ervan in beide groepen. Ook kan iemand die de Ad heeft behaald, niet worden verboden verder te gaan met de Bachelor.	Voor zelfstandige Ad-opleidingen van de bekostigde instellingen blijft de mogelijkheid bestaan om de studenteninstroom te beperken als zij over een beperkte onderwijs-capaciteit beschikken.	Er is nog steeds een noodzaak als hogeschool om te kijken naar het aantal Bachelors dat nodig is, via de vierjarige opleiding dan wel via de Ad – direct of indirect. Vooral de laatste situatie is moeilijk in te schatten, als mensen de Bachelor pas een aantal jaren na de Ad gaan doen.
12	Voor de Ad gelden als programma binnen de hbo-opleiding dezelfde bepalingen over aanmelding, studiekeuze-activiteiten en studiekeuzeadvies als voor de Bachelor. Dit betekent dat studenten die geen risico willen lopen om niet te worden toegelaten (los van waar een numerus fixus geldt), zich uiterlijk 1 mei dienen aan te melden. Op die wijze kunnen ze participeren in de zgn. studiekeuzecheck .	Ten aanzien van de situatie tot en met eind 2017 zijn er geen veranderingen in formele zin voor de Ad-opleiding.	Er zal nadrukkelijk moeten worden bezien welke aspecten zich lenen voor het maken van een onderscheid tussen de Ad en de Bachelor, als het gaat om de interesse en de capaciteiten van a.s. studenten. Deze kunnen worden verwerkt in de studiekeuzecheck. Voorkomen dient te worden dat een negatief advies voor de Bachelor wordt gezien als een aanleiding om 'dan maar' te kiezen voor de Ad-opleiding.

13	Aan studenten in de hbo-opleiding, dus degenen die de Ad dan wel de Bachelor doen, wordt aan het eind van het eerste jaar van inschrijving een studieadvies uitgebracht. Dit kan een (bindend) negatief studieadvies bindend zijn.	In de nieuwe wetgeving blijft de situatie gelijk. De Ad-student krijgt aan het eind van het eerste jaar van inschrijving een advies.	Het gaat dus niet om de propedeuse maar om het eerste jaar van inschrijving. In het algemeen wordt na het eerste semester de tussenstand opgemaakt. Zeker als een Ad- en een bacheloropleiding het eerste deel gemeenschappelijk hebben, kan dit een handig moment zijn om de verdere studie in ogenschouw te nemen.
14	De Ad als programma kent, net als het Bachelorprogramma – als dit een propedeutisch examen heeft – een propedeutische fase en een dito examen . Overigens is dit examen niet verplicht. Het is aan de hogeschool om dit vast te stellen. In het geval er geen P-examen is, kan de omvang van de propedeutische fase zelf worden bepaald – en die kan dus ook minder dan 60 studiepunten zijn (dual is wel altijd 60).	De overheid heeft besloten dat de Ad-opleiding vanwege de korte duur geen propedeutische fase kent. Daarmee zijn er ook in formele zin geen propedeutisch examen en een daarbij behorend diploma.	De Ad-opleiding kan wel een hogeschoolverklaring afgeven aan degene die de eerste 60 studiepunten heeft behaald. Het is aan andere partijen om daaraan dezelfde waardering als een propedeutisch diploma te hechten. Voor de instroom in de hoofdfase met een Ad is derhalve geen eis nodig om een propedeuse te hebben afgerond (waarbij dus dient te worden aangetekend dat een propedeutisch examen in het hbo niet voor de bachelor verplicht is voorgeschreven).
15	Er is sprake van instroomrecht met een Ad-diploma voor een niet-verwante hbo-bachelor als voldaan wordt aan de toelatingseisen daarvan.	De Ad'er die met het diploma wil instromen in een bacheloropleiding, dient te voldoen aan de toelatingseisen voor die bacheloropleiding.	Het is aan de ontvangende bacheloropleiding om te zien hoe hiermee wordt omgegaan, zeker als de student 21 jaar of ouder is.
16	Er is een recht op vervolg na de Ad binnen de verwante hbo-bacheloropleiding tegen een studielast van maximaal 150 studiepunten. Dit wordt het resterende programma genoemd. Omdat de Ad een programma is binnen die bacheloropleiding, kunnen er verder geen eisen worden gesteld (drempels, aanvullende eenheden e.d.).	Het wetsvoorstel voorziet in een taak voor hogescholen om ervoor te zorgen dat bezitters van een Ad-getuigschrift kunnen doorstromen naar een resterend programma binnen een bacheloropleiding om de bachelorgraad behalen. Dat houdt in dat de Ad-opleiding en de hbo-bacheloropleiding een taak hebben om degene die binnen de Ad studeert en door wil stromen naar de bacheloropleiding, daarin te ondersteunen. In de onderwijs- en examenregeling (OER) van de Ad-opleiding worden de mogelijkheden vermeld.	Er zal nog een duidelijke discussie dienen te worden gevoerd wat betreft de verplichtingen zijn die Ad- en bacheloropleidingen met elkaar dienen aan te gaan. Het gaat vooral om de toezeggingen die door beide partijen aan personen kunnen worden gedaan, op de volgende momenten: <ul style="list-style-type: none"> - profielkeuze - opleidingskeuze - hogeschoolkeuze - richtingen binnen de Ad - mogelijke voortzettingen - bacheloropleiding en hogeschool - eerst werken en dan verder gaan.

		<p>Ook kent het huidige systeem een vorm van cohort-denken waarbij iemand die aan een studie begint, erop mag vertrouwen dat hetgeen in de OER staat, geldig blijft voor betrokkenen – ook met enige vertraging tijdens de studie. Hoe dit moet worden uitgewerkt, ook in de communicatie naar de studenten, zal in de komende periode gestalte (moeten) gaan krijgen. In principe kunnen bepaalde ‘rechten’ op basis van communicatie over de opties met een Ad-opleiding, zich uitstrekken over een periode van (minimaal) 6 jaren: bovenbouw vo/mbo – Ad – resterend programma binnen de Bachelor.</p> <p>De Ad-opleiding beschrijft in ieder geval in de eigen OER welke mogelijkheden zijn afgesproken en dus ook formeel zijn vastgelegd voor doorstroom naar de bacheloropleiding, voor de aan deze Ad-opleiding afgestudeerden (na 2 dan wel 3 jaren).</p> <p>De OER is bekend voorafgaand aan de start van de studie. Het is aan de opleiding om daarin aan te geven hoe flexibel het programma is en op welke momenten en bij welke onderdelen het management de mogelijkheid heeft om aanpassingen te plegen. Dit mag evenwel geen afbreuk doen aan de rechten van de studenten.</p> <p>Het denken in cohorten is met voortschrijdende flexibilisering en het werken met leeruitkomsten (en minder met studielast) aan discussies onderhevig. Toch werkt de wetgeving met leerjaren, studiepunten, vergoeding per studiejaar, advies na een eerste inschrijvingsjaar en dergelijke – waardoor hogescholen wel gedwongen worden de consequenties van tussentijdse aanpassin-</p>
--	--	--

			gen in programma's (ook als dit de kansen op succes groter maakt en de mogelijkheden op de arbeidsmarkt vergroot).
17	De Ad-afgestudeerde heeft de mogelijkheid door te stromen – als een specifieke 'zij-instromer' - naar alle andere hbo-bacheloropleidingen als hij aan toont te voldoen aan aanvullende en/ of nadere vooropleidingseisen. Er vindt dan een EVC-procedure plaats, met inschakeling van de examencommissie.	Hierin vindt geen verandering plaats.	<p>Het zal aan de Ad-opleiding zijn om na te gaan welke verwante, minder-verwante en duidelijk andere bacheloropleidingen er zijn die in aanmerking komen voor een 'post-Ad-fase', zijnde een resterend bachelorprogramma. Daarbij kan worden gekeken naar de eigen hogeschool en naar de varianten. Er is geen sprake van een harde knip tussen Ad en resterend bachelorprogramma, dus ook zal moeten worden meegenomen wat de mogelijkheden zijn voor degenen die vertraging oplopen in de Ad dan wel na de Ad willen gaan werken. Een punt van aandacht zal ook zijn de bekostiging in deze gevallen, gelet op het systeem dat de overheid hiervoor hanteert – net zoals ook de financieringsmogelijkheden voor de student zelf een plek in de contacten verdient.</p> <p>Een interessant punt in de komende jaren zal zijn hoe de 'strijd' om de afgestudeerde Ad'er zich gaat ontwikkelen. De harde knip in het WO tussen de Bachelor en de Master heeft ertoe geleid dat universiteiten zich zijn gaan specialiseren (en onderscheiden) met het Masteraanbod.</p> <p>Zullen er resterende programma's komen voor werkenden die al een Ad hebben, en met een Bachelor een volgende stap in de loopbaan kunnen zetten? Zullen er daarbij ook smalle programma's gaan ontstaan, als afstudeerrichtingen binnen de bacheloropleiding? Gaan de private aanbieders zich hierin onderscheiden van de bekostigde hogescholen?</p>

18	De omvang van de resterende studielast bij alle andere hbo-bacheloropleidingen dan de hbo-bacheloropleiding waarvan het Ad-programma onderdeel uitmaakt, is afhankelijk van de vrijstellingen, gegeven door de examencommissie van de betreffende hbo-bacheloropleiding.	De omvang van de resterende studielast van alle hbo-bacheloropleidingen is afhankelijk van het programma dat door de examencommissie van de betreffende bacheloropleiding mogelijk wordt geacht.	Zoals al aangegeven bij andere aspecten, zal de OER van de Ad-opleiding duidelijk moeten zijn over de mogelijkheden bij opleidingen waarmee overleg is gevoerd en afspraken zijn vastgelegd. De ontvangende bacheloropleiding is derhalve een partner, en zal op verzoek van een student die overweegt zich aan te melden, inzicht dienen te geven in de waarde van de afspraak en de wijze waarop hiervan gebruik kan worden gemaakt.
19	Een student zonder bachelor- of mastergraad kan een Ad-programma volgen tegen wettelijk collegegeld. Iemand die na een Ad nog een andere Ad wil volgen, kan dit tegen wettelijk collegegeld doen, aangezien de inschrijving bij een bacheloropleiding plaatsvindt.	Er kan alleen een Ad-opleiding worden gevolgd tegen wettelijk collegegeld als er nog geen wettelijke ho-grad is behaald. Een uitzondering geldt voor opleidingen in de sectoren zorg en onderwijs.	De overheid gaat uit van een systeem voor het wettelijk collegegeld (en dus ook vergoeding) waarbij het hebben behaald van een erkende graad alleen nog maar recht geeft op het betalen van wettelijk collegegeld bij het volgen van een opleiding voor een hoger niveau. Aangezien het bij de Ad en Bachelor om parallelle routes gaat, moet worden afgewacht hoe strategisch studenten hiermee zullen omgaan. Een student in het tweede Ad-leerjaar kan zich ook al inschrijven voor de beoogde Bachelor (en alvast wat onderdelen volgen, mogelijk van een brugdeel), om vervolgens deze bacheloropleiding te kunnen afmaken tegen wettelijk collegegeld – ook als intussen de Ad wordt behaald. Ditzelfde geldt overigens voor het doen van een tweede Ad-opleiding, via een dubbele inschrijving. Het kan ook om een meer ‘legitieme’ reden zijn om als student te kiezen voor een dubbele inschrijving nl. als betrokkene binnen de Ad vertraging oploopt en derhalve alvast met de bacheloropleiding wil gaan beginnen.
20	Een student met alleen een Associate degree kan vervolgens een bachelor-	De situatie blijft gelijk zoals hierboven al gemeld.	Het systeem gaat derhalve van een vooral verticaal vormgegeven geheel, waarbij studenten na

	<p>opleiding en een masteropleiding volgen tegen wettelijk collegegeld.</p>	<p>elkaar met een opleiding starten. Met de Ad en de Bachelor als parallelle routes, waarbij de Ad'er die vertraging oploopt alvast met de Bachelor kan en mag beginnen, dan als student wel gewoon een tweede inschrijving pleegt, zal er nieuw licht op het bekostigingssysteem moeten worden geworpen.</p> <p>De vraag is hoe de hogescholen hiermee zullen omgaan, en willen meewerken aan het doen van twee parallelle studies (los van degene die vertraging oploopt en vanwege de vraag naar studeerbare trajecten beter alvast aan de bachelor kan beginnen).</p> <p>Als aan de toelatingsvoorwaarden is voldaan, is een tweede inschrijving niet te weigeren – ook al levert deze geen vergoeding op.</p> <p>Daarnaast is het zo dat de inschrijving in een hoofdfase (post-propedeutische fase) van een bacheloropleiding alleen mogelijk is met of een p-diploma van die opleiding of door een vrijstelling daarvoor, af te geven door de examencommissie.</p> <p>Op basis van de afspraken die nu worden gemaakt rond de Ad en het resterend programma, komt de Ad-bezitter in aanmerking voor een dergelijke vrijstelling (hoewel dit niet expliciet niet in de wet staat, maar wel impliciet: studeerbaar, verkort e.d).</p> <p>Iemand die dus de Ad nog niet heeft en kennelijk strategisch wil gaan handelen, kan derhalve worden geweigerd voor het doen van eenheden van de hoofdfase – en er kan aldus een blokade worden opgeworpen.</p> <p>Verder zullen hogescholen ook interne reken-schema's moeten gebruiken om te bezien hoe en waar verliezen kunnen worden geleden...</p>
--	---	---

21	Een student met een graad Associate degree kan een tweede Ad-programma volgen tegen wettelijk collegegeld. Het kan gaan om een tweede richting binnen dezelfde bacheloropleiding, maar ook een andere bacheloropleiding (bijvoorbeeld om een 'cross-over-effect' te bereiken).	Een student met een Associate degree, Bachelor en/of Master kan geen (tweede) Associate degree-opleiding volgen tegen wettelijk collegegeld, met uitzondering van een Associate degree-opleiding in de sector zorg of onderwijs.	In het algemeen is de vraag hoe hoog het instellingscollegegeld zal zijn voor een tweede Ad, als er al een Ad is afgerond. Het is aan de hogeschool om daarover een beslissing te nemen. Mogelijk kan het een 'redelijk' bedrag zijn, als de betrokkenen kunnen aanschuiven bij bestaande groepen. Daarnaast kan het interessant zijn om deze persoon de Ad te laten doen, om hem vervolgens door te laten stromen naar het resterend programma. Dat levert wel nog eens twee jaar wettelijk collegegeld en bekostiging op, en een diplomabonus in voorkomend geval.
22	Degenen die een mbo-4-diploma hebben, kunnen zonder meer instromen bij een Ad-programma binnen een bacheloropleiding – los van een zevental (sector-domein) koppels mbo-hbo waarvoor een toelatingsonderzoek is vereist. Degenen die een Ad hebben afgerond, kunnen binnen deze bacheloropleiding zonder meer doorstromen naar een resterend programma om de bachelorgraad te verwerven.	Degenen die een mbo-4-diploma hebben, kunnen zonder meer instromen bij een Ad-opleiding – los van een zevental (sector-domein) koppels mbo-hbo waarvoor een toelatingsonderzoek is vereist. Degenen die na het behalen van de Ad willen doorstromen naar een (minder verwante) bacheloropleiding die valt onder een van de koppels mbo-hbo (de gevolgde mbo-4, de gewenste bacheloropleiding), dient op basis van de wet een toelatingsonderzoek af te leggen.	Het is een wat bureaucratische regeling, maar formeel is het zo vastgesteld. De ontvangende bachelor is dus verplicht een toelatingsonderzoek af te nemen. Hierover moet in de OER iets worden gezegd, eventueel over de mogelijkheid tot een vrijstelling hiervoor op basis van de gevolgde Ad-opleiding.
23	Een Ad-afgestudeerde die niet doorgaat voor de bachelorgraad en in de jaren erna allerlei niet-formele diploma's en certificaten verwerft, kan zich indien hij 21 jaar of ouder is, aanmelden voor een masteropleiding . De aanbieder ervan voert met het oog daarop een toelatingsonderzoek uit.	Een Ad-afgestudeerde die in de jaren erna allerlei niet-formele diploma's en certificaten verwerft, kan zich indien hij 21 jaar of ouder is, aanmelden voor een masteropleiding. De aanbieder ervan voert met het oog daarop een toelatingsonderzoek uit.	De Ad is nu een zelfstandige opleiding, hetgeen inhoudt dat aanbieders van Masteropleidingen (bekostigd, privaat) rekening dienen te houden met personen die zich aanmelden voor een toelatingsonderzoek op basis van een Ad, werkervaring en niet-formeel onderwijs.
24	Indien de hbo-opleiding een propedeutisch examen kent, geldt dit voor de Ad en de Bachelor. Op basis van het propedeutisch getuigschrift kan een Ad-stu-	De Ad-opleiding kan geen hbo-propedeutisch getuigschrift afgeven waardoor de optie om hiermee op basis van de regeling hiervoor te kunnen worden toegelaten tot	Het kan zijn dat een hogeschool om bepaalde redenen het eerste leerjaar van verwante Ad- en bacheloropleidingen inhoudelijk gelijk laat zijn. Een student die via de Ad naar een wo-bache-

	dent zich, net als de bachelorstudent in dezelfde situatie, aanmelden voor de toelating tot een wo-bacheloropleiding. Het is aan de ontvangende universiteit om dit mogelijk te maken voor bezitters van een hbo-propedeuse-getuigschrift.	een wo-bachelor-opleiding niet meer bestaat. Het is aan de ontvangende universiteit in de OER vast te leggen dat een hogeschoolverklaring voor het hebben behaald van de eerste 60 studiepunten van de Ad-opleiding gelijkwaardig is met het bachelorpropedeusegetuigschrift (een examen is wettelijk niet verplicht) dan wel met een hogeschoolverklaring voor het hebben behaald van de eerste 60 studiepunten van de (verwante) bacheloropleiding.	loropleiding wil doorstromen, kan zich dan of toch maar bij de bacheloropleiding of bij zowel de Ad- als de bacheloropleiding inschrijven (dubbele inschrijving, eventueel nog gedurende het leerjaar). De hogeschool kan eventueel in de hogeschoolverklaring voor de Ad'er opnemen dat het eerste leerjaar van de Ad gelijk is aan dat van de Bachelor. Ook kan worden bezien of hierover tussen hogescholen en universiteiten overeenkomsten kunnen worden gesloten, net als bij de doorstroom met een hbo-bachelor naar een wo-master.
25	Degene die zich inschrijft voor een Ad-programma is net als degenen die dit doet voor het bachelorprogramma, een student binnen de betreffende hbo-opleiding. Zij hebben derhalve dezelfde status als student binnen het hbo.	Degene die zich inschrijft voor de Ad-opleiding heeft daarmee een eigen status als Ad-student binnen het hbo. Als hij zich na het behalen van de Ad inschrijft voor de bacheloropleiding, verwerft hij zich de status van bachelorstudent binnen het hbo.	Iemand die weet dat hij na de Ad direct wil doorstromen, kan besluiten om na het eerste leerjaar een dubbele inschrijving te plegen: Ad en de beoogde bacheloropleiding (kan ook bij een andere hogeschool zijn). Het doel is dan om alvast zaken van de bacheloropleiding te kunnen doen, als het resterende bachelorprogramma meer dan 120 studiepunten vergt.
26	Aangezien het Ad-programma binnen de bacheloropleiding is gepositioneerd, kan de Ad-student die na twee jaar de Ad nog niet heeft afgerond, alvast aan de slag met onderdelen van het resterende programma voor de bachelorgraad. Op deze wijze kan mogelijk het gehele traject nog in vier jaren worden doorlopen.	De Ad-opleiding staat los van de (verwante) bacheloropleiding. Het is aan de ontvangende bacheloropleiding om iemand die na de Ad de Bachelor wil gaan doen, maar vertraging oploopt binnen de Ad-opleiding, alvast toe te laten tot onderdelen van het resterend bachelorprogramma op basis van een tweede inschrijving.	De wet kent geen 'harde knip' voor de doorstroom van de Ad naar de Bachelor – zoals die wel geldt voor de hbo- en wo-bacheloropleiding naar een wo-masteropleiding. Bekeken moet worden of deze student ook naast het tweede Ad-leerjaar kan worden aangeraden alvast een tweede inschrijving bij de bacheloropleiding te plegen. De student kan hiervoor ook zelf het initiatief nemen. Hij heeft dan echter nog geen formeel recht op een bepaald resterend bachelorprogramma zoals afgesproken tussen de aanbieders van de Ad en de Bachelor. Tevens loopt hij het risico dat voor een jaar daarna het resterend programma wordt aangepast.

27	<p>Aangezien de Ad als programma samen met het bachelorprogramma binnen dezelfde opleiding is gepositioneerd, functioneren de volgende organen voor beide groepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - examencommissie - opleidingscommissie <p>Een beroepenveldcommissie (werkveldadviescommissie of een orgaan met een vergelijkbare opdracht) is niet wettelijk verplicht voor een hbo-opleiding. Een dergelijke commissie wordt wel aanbevolen, gelet op de relevantie voor de arbeidsmarkt.</p>	<p>De Ad als opleiding valt onder het regime zoals dit geldt voor opleidingen in het hoger onderwijs.</p> <p>Er dient derhalve een (eigen) examencommissie en een eigen opleidingscommissie te zijn.</p> <p>Het is wettelijk toegestaan om voor een groep opleidingen een dergelijke commissie te hebben. Derhalve kan worden besloten om voor verwante Ad- en bacheloropleidingen een gemeenschappelijke examencommissie en/of opleidingscommissie te stellen. Een eigen beroepenveldcommissie is aan te raden, maar dit is aan het management van de opleiding.</p>	<p>Er is geen wettelijke belemmering om gemeenschappelijke commissies te hebben voor verschillende type opleidingen, dus op niveaus 5 en 6. Het kan aan de ene kant goed zijn om de belangen op verschillende manieren te verdedigen, maar aan de andere kant is de samenwerking goed voor de aansluiting en doorstroom.</p> <p>Er zal goed moeten worden bezien welke opleidingen zodanig verwant zijn dat het gerechtvaardigd is om tot gemeenschappelijke commissies te komen. Als er vanuit een Ad meerdere doorstroommogelijkheden zijn, moet worden voorkomen dat er een te ingewikkelde overleg-situatie gaat ontstaan.</p> <p>Als een Ad- en een B-opleiding een gemeenschappelijk eerste jaar hebben, dient men zich te realiseren dat een negatief BSA zich kan uitstrekken tot beide opleidingen.</p> <p>Een aandachtspunt is de accreditatie van de Ad- en B-opleidingen. Bij de bacheloropleiding zal mede worden gekeken hoe Ad'ers het in het resterend programma doen – en eventuele herstelmaatregelen dienen dan te worden overlegd met de aanbieders van de Ad.</p> <p>Het ligt voor de hand om binnen een beroepenveldcommissie een aparte groep te hebben voor de Ad-opleiding, gelet op de relevantie voor de arbeidsmarkt.</p>
28	<p>De Ad als programma kent een BSA, net als het bachelorprogramma binnen de opleiding. Omdat het eerste leerjaar voor de Ad en B kan verschillen en ook het vervolg een eigen karakter kan kennen, is het mogelijk om voor de Ad en B een eigen norm te hanteren. Het verschil dient wel duidelijk te worden gemotiveerd.</p>	<p>De Ad is een opleiding en kent net als de B en M een BSA. De norm voor het BSA wordt vastgesteld op basis van de eigen inzichten in de mogelijkheden om de Ad met succes af te ronden.</p>	<p>In het geval de Ad een gemeenschappelijk eerste jaar heeft met andere Ad's, kan een negatief BSA gelden voor die Ad's.</p> <p>In een BSA wordt geen rekening gehouden met de kansen om na de Ad direct te kunnen doorstromen naar een resterend bachelorprogramma.</p>

29	<p>De Ad-student heeft het recht om binnen de opleiding waarvan het programma deel uitmaakt, om na het behalen door te stromen naar een resterend programma van maximaal 150 studiepunten om de bachelorgraad te behalen.</p> <p>Dit recht gaat in principe alleen als:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de doorstroom direct na het behalen van de Ad plaatsvindt (ook als de Ad met vertraging is behaald) • het bij dezelfde hogeschool gebeurt • binnen de betreffende opleiding plaatsvindt. <p>In alle andere gevallen is er sprake van een vorm van zij-instroom waarbij de examencommissie van de ontvangende bacheloropleiding bepaalt wat het resterende programma is.</p>	<p>De Ad-student heeft het recht om duidelijke informatie te ontvangen over de mogelijkheden om na het behalen van het Ad-diploma door te stromen naar een resterend programma van een bacheloropleiding om de bachelorgraad te verwerven.</p> <p>De bacheloropleiding kan zijn van de eigen hogeschool, van een andere aanbieder, en kan in voltijd, deeltijd dan wel duaal worden aangeboden.</p> <p>Er is geen sprake van een voorschrift voor het aantal studiepunten voor het resterend programma.</p> <p>De betrokkene dient te voldoen aan de toelatingseisen voor de bacheloropleiding.</p> <p>Er is geen belemmering om te worden ingeschreven in de hoofdfase van de bacheloropleiding.</p>	<p>Zoals bij voorgaande aspecten al is aangegeven is dit een van de meest intrigerende uitdagingen voor de aanbieders van Ad- en bacheloropleidingen. De vraag is hoe binnen het gehele systeem de student het beste kan worden bediend, met toezeggingen en ook de eigen verantwoordelijkheden van de betrokkene. De grenzen van het systeem voor de aansluiting Ad-Bachelor moeten duidelijk worden aangegeven, om te voorkomen dat soortgelijke discussies als rond mbo/hbo en hbo-bachelor/wo-master zich ook hier op uitgebreide schaal gaan voordoen.</p> <p>Het heeft ook te maken met de parallelliteit van de Ad en de bacheloropleiding. Iemand kan meteen aan de Bachelor beginnen, maar dat ook na twee jaar Ad doen – en zo op dat niveau uitkomen. De a.s. student moet op basis van de juiste en betrouwbare gegevens een afweging kunnen maken. Dat begint voor jongeren o.a. bij de voorlichting en de studiekeuzecheck.</p> <p>Er wordt veelal uitgegaan van een doorstroom binnen de opleiding in dezelfde variant, dus bijv. van voltijd naar voltijd.</p> <p>Er zal evenwel goed moeten worden nagedacht over een overgang naar een andere variant, bijv. van voltijd naar duaal. Hogescholen moeten dan wellicht samenwerken bij deze optie.</p> <p>Als iemand na de Ad niet direct doorgaat, verliest hij bepaalde rechten – als deze in een overeenkomst tussen de Ad en B zijn vastgelegd. Betrokkene is dan een zij-instromer, met een daarbij passende procedure.</p>
30	<p>De Ad-bezitter heeft allerlei rechten onder de wet- en regelgeving tot en met 31 december 2017.</p>	<p>Vanaf 1 januari 2018 worden alle zaken omgezet op basis van een aangepaste wet- en regelgeving, als gevolg van het omzet-</p>	<p>Door de omzetting van programma naar opleiding en de grotere vrijheid die men krijgt, kan worden besloten om al in 2018 het programma</p>

		<p>ten van programma naar opleiding. Degenen die in de Ad zitten, krijgen wel het recht om de Ad af te ronden op basis van de oude structuur, binnen een redelijke tijd. Wat redelijk is wordt bepaald door de aanbieder, in een vorm van 'overgangperiode'. Het formele recht op een resterend programma binnen de bachelor waartoe de Ad tot eind 2017 behoorde, met een omvang van maximaal 150 studiepunten, kan worden uitgeoefend tot en met 2020-2021.</p>	<p>aan te passen. Maar voor de huidige studenten moet dan wel een bezemprogramma in de lucht worden gehouden. Het andere recht, tot 2020-2021, trekt een wissel op de ontvangende bacheloropleiding. Deze dient een resterend programma te blijven aanbieden op basis van het huidige Ad-programma, dus ook een soort van bezemregeling. Als (de leerlijn binnen) deze bacheloropleiding zou worden opgeheven, dient te worden gezien wat dan de opties zijn.</p>
31	<p>De Ad'er die doorstroomt naar een resterend programma van de bacheloropleiding, weet dat het maximale aantal studiepunten ervan 150 is.</p>	<p>De Ad'er kan doorstromen naar elke bacheloropleiding waarbij het vervolgens aan de ontvangende opleiding (examencommissie) is om de omvang van een resterend programma vast te stellen.</p>	<p>In veel publicaties wordt gesproken over 'het' resterende programma binnen de bacheloropleiding. Er is evenwel geen sprake van een specifieke voortzetting, omdat de inhoud en omvang afhangen van o.a.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorafgaande Ad - afstudeerrichting binnen de Ad - keuzevakken en minoren in de Ad - andere hogeschool - duur van de Ad (vertraging) <p>Het betekent dat het resterend programma per instromende student kan verschillen. Het gaat niet om het verlenen van vrijstellingen van het bachelorprogramma omdat daarbij ook sprake is van allerlei verschillende leerlijnen. Deze differentiatie dient zorgvuldig te worden gecommuniceerd naar a.s. studenten, en ook door de examencommissie worden ingezet.</p>
32	<p>De Ad is een programma binnen een bacheloropleiding, hetgeen in principe inhoudt dat de hogeschool zich puur richt op de aansluiting Ad-B binnen de opleiding, ook in dezelfde variant. Andere keuzes worden passief ondersteund, dus overgelaten aan de student zelf.</p>	<p>Met de omzetting van programma naar opleiding is de Ad een schakel tussen de vooropleiding (eventueel met werk erna) en de bacheloropleiding. Er zal derhalve sprake dienen te zijn van zowel een betrouwbaar instroom- als een onderbouwd doorstroombeleid. In beide gevallen heeft het management van de Ad-</p>	<p>Het management van de Ad-opleiding kan niet meer volledig meeliften op de contacten die de bacheloropleiding heeft met de vooropleidingen. Er zullen zelf overeenkomsten moeten komen, met een eigen inrichting van de studiekeuzecheck, een eigen aanpak van de Keuzedelen Voorbereiding HBO, enz.</p>

		opleiding te maken met een divers palet aan partner-instellingen.	Daarnaast moeten de contacten worden opgebouwd met de bacheloropleidingen binnen de eigen hogeschool (wellicht eenvoudig) en bij andere hogescholen. Er zal binnen de landelijke overleggen moeten worden gezocht naar formats voor de contacten, de samenwerking en de afspraken die gelden – en de procedures die daarbij worden aangeboden aan studenten (voorbereiding, informatie, aanmelding e.d.)
33	De Ad vormt met de Bachelor de opleiding, met een programma van 2 resp. 4 jaar. Men kan bij de start een keuze maken voor de Ad of de Bachelor. Als er voor de Ad nog weinig studenten zijn, bijv. bij de start ervan, kan worden gekozen voor het combineren van groepen, binnen de bacheloropleidingen.	Bij het zijn van een opleiding, met een eigen accreditatie, zal er verantwoording dienen te worden afgelegd over het eigen instroombesleid. Men zal moeten inschatten wat de instroom is. In het geval er aanmeldingen zijn voor de Ad, dient er te worden gestart.	Er is sprake geweest van de mogelijkheid om te besluiten dat de start van een groep in een volgend studiejaar afhangt van het aantal aanmeldingen. Dat zou kunnen leiden tot een uitstel ervan, tot het jaar erna. Deze mogelijkheid is niet in de wet opgenomen. Het aanbieden van een Ad-opleiding betekent dat in principe moet worden gestart, hoe groot de groep ook is.
34	Ad-programma's kunnen alleen worden aangeboden als ze deel uitmaken van een bacheloropleiding. Daarnaast moet de mogelijkheid er zijn om met een resterend programma de bachelorgraad van de betreffende opleiding te behalen.	Ad-opleidingen mogen alleen worden aangeboden als de betreffende instelling ook een accreditatie heeft voor een of meer bacheloropleidingen. Ad-opleidingen mogen wel aangeboden als er of geen verwante bacheloropleidingen door de instelling zelf worden aangeboden of als er geen bacheloropleidingen zijn waarbij mag worden verwacht dat het resterend programma ongeveer twee jaar zal vergen. Er kan voor een eventuele doorstroom naar een bacheloropleiding een afspraak worden gemaakt met een andere instelling. Dit dient wel te worden vastgelegd.	Het is dus ook niet toegestaan om alleen maar Ad-opleidingen aan te bieden die als niches kunnen worden gezien d.w.z. opleidingen die geen verwante bacheloropleidingen kennen. Er kan dus geen Regionaal Associate College komen met alleen maar zeer zelfstandige Ad's, leunend op de optie om bij een andere instelling verder te kunnen gaan voor de Bachelor. Een interessant punt is in dat opzicht de sterke verzelfstandiging van de RAC's waarbij voor eigen concepten wordt gekozen. Hoewel het gaat om onderdelen van hogescholen, zullen ze steeds meer een eigenstandig beleid kunnen voeren en vervolgens gaan leunen op de bacheloropleidingen binnen de instelling. Als blijkt dat over een aantal jaren de resterende programma's een grotere omvang gaan krijgen, is dat een teken van een grotere verzelf-

			standiging van een RAC. Ook zal een aanzet worden gegeven voor resterende programma's die zelfstandig in de markt kunnen worden gezet, voortbouwend op de Ad op zich.
35	Het Ad-programma wordt samen met de bacheloropleiding herbeoordeeld (geaccrediteerd) . Als de Ad negatief wordt beoordeeld, vervalt in principe de accreditatie voor de gehele opleiding. Als het bachelorprogramma negatief wordt beoordeeld, kan de Ad niet verder worden aangeboden.	De Ad-opleiding wordt zelfstandig herbeoordeeld (accreditatie), op het moment dat de 'licentie' afloopt (of als men zelf voor een beoordeling kiest).	Als er een overeenkomst bestaat tussen de Ad-opleiding en een (verwante) bacheloropleiding, en de licentie voor deze bacheloropleiding vervalt, zal de Ad-opleiding moeten bezien op welke wijze het resterende programma kan worden verzorgd, mogelijk bij een andere hogeschool.
36	De Ad kent geen toevoeging aan de graad, dus alleen 'Ad' kan worden gebruikt.	Aan de graad 'Ad' mag door de hogeschool een toevoeging plaatsvinden, kijkend naar de koppeling aan het werkveld waarvoor wordt opgeleid. Het gebruik van 'of Arts' en 'of Science' is niet toegestaan.	De overheid is niet consequent als het gaat om het gebruik van de toevoegingen 'of Arts' en 'of Science'. Het argument is dat het elders ook niet gebeurt. Maar het is echter zo dat de Associate degree een vorm is onder de vlag van de Short Cycle HE, en er nog geen internationaal beleid dienaangaande is. In de VS kent de Ad wel deze toevoegingen. Overigens is het niet gebruiken een indirecte ontkenning van de eigen hbo-status van de Ad.
37	De Ad kent een naam die door de hogeschool wordt bepaald, als er maar wel een relatie met het werkveld mee wordt onderbouwd. Er dient ook zo mogelijk een link te zijn met de naam van de bacheloropleiding.	De Ad kent een naam die door de hogeschool wordt bepaald, met een relatie met het werkveld.	Het ligt voor de hand dat bestaande Ad-opleidingen hun naam behouden, maar dat het tevens zo is, in het geval ze tot 2017 binnen bacheloropleidingen met een bepaalde landelijke naam zaten, er ook wordt gestreefd naar een algemene nationale naam voor deze Ad's. Ook voor de toevoeging is dit streven van belang, gelet op transparantie in het aanbod. De NVAO zal bij nieuwe aanvragen bezien of een nieuwe, nog niet bestaande opleidingsnaam gerechtvaardigd is.
38	De Ad kent dezelfde toelatingseisen als de bachelor, binnen deze opleiding (vooropleiding, nadere vooropleidingseisen, specifieke/bijzondere eisen).	De Ad-opleiding kent eigen toelatingseisen en -voorwaarden.	De overheid heeft voor 2018-2019 aan de Ad's dezelfde toelatingseisen gekoppeld als voor 2017-2018 – als een duidelijk pragmatische insteek.

			<p>Nieuwe Ad-opleidingen kunnen een voorstel doen voor de toelatingseisen. Als de naam gelijk is aan de bestaande Ad's, zal in principe worden gekozen voor de eisen daarvoor.</p> <p>Een samenwerking van Ad-opleidingen kan besluiten nieuwe eisen in te voeren. De overheid moet de aanvraag goedkeuren.</p> <p>Lichtere eisen kunnen meteen ingaan, zwaardere pas na een aantal jaren omdat dit invloed kan hebben op de profielkeuze van havisten en vwo'ers, en bepaalde onderdelen in het mbo.</p>
39	<p>Gedurende de studie kan een Ad-student een verzoek indienen om over te stappen naar het bachelorprogramma. Dit kan tevens worden gedaan door een bachelorstudent die de Ad wil gaan doen.</p> <p>Het gaat in beide gevallen om een overstap binnen de opleiding, waarbij in het geval er op het moment in de studie andere onderdelen zijn gevolgd, de examencommissie moet vaststellen hoe de voortzetting kan plaatsvinden.</p>	<p>De Ad- en de bacheloropleiding zijn zelfstandig in te richten en dat houdt in dat elke overstap tussen de opleidingen dient te worden gezien als zij-instroom.</p> <p>Daarbij dient te worden gezien of er wordt voldaan aan de toelatingseisen voor de ontvangende opleiding.</p> <p>Tevens dient te worden gekeken naar de studiegeschiedenis, in verband met het betalen van collegegeld (als het gaat om bekostigde instellingen).</p>	<p>Het kan voorkomen dat iemand die zich aanmeldt voor een bacheloropleiding, vanuit een Ad-opleiding, daarvoor al een andere Bachelor heeft behaald. In dat geval moet ook bij de bacheloropleiding instellingscollegegeld worden betaald.</p>
40	<p>Na de Ad kan de student een resterend programma voor de bachelorgraad volgen tegen wettelijk collegegeld, als dit ook al mocht voor de Ad.</p>	<p>Iemand die de Ad heeft gevolgd tegen wettelijk collegegeld, mag dit ook doen bij een bacheloropleiding. Bij een tweede Ad dient instellingscollegegeld worden betaald.</p> <p>Uitzonderingen gelden voor opleidingen in de zorg en het onderwijs.</p>	<p>Het betalen van instellingscollegegeld door de student betekent dat er geen overheidsbekostiging voor deze student is.</p> <p>De wetgever maakt geen onderscheid tussen het hebben behaald van een graad bij een private dan wel een bekostigde instelling. Als een Ad is behaald bij een private instelling en de betrokkene wil een tweede Ad bij een bekostigde instelling doen, dient toch instellingscollegegeld te worden betaald. Dit heeft te maken met de doelstelling van de overheid om iedereen 1 Ad, 1 Bachelor en 1 Master te kunnen laten behalen – en niet noodzakelijkerwijs via een bekostigde instelling.</p>

Aanvullende zaken

We geven hier nog een aanvullend lijstje met zaken die ook in de PamflAd's zijn toegelicht (en deels ook al hierboven), maar zonder meer in de komende tijd om aandacht zullen gaan vragen. Daarvoor zijn er themabijeenkomsten en studiedagen, en als het nodig is publiceren we aanvullende memo's over specifieke ontwikkelingen.

1. Ad op een mbo-locatie

Het meest opvallende punt in de discussie over de wetgeving, juli vorig jaar, was de mogelijkheid om een Ad aan te bieden op een mbo-locatie. Dat houdt dan in dat de hogeschool een aanvullende, specifieke vestigingsplaats erbij krijgt. De hogeschool is 100% verantwoordelijk voor het onderwijs maar gebruikt een deel van de bekostiging voor het betalen van de mbo-instelling voor de faciliteiten, de docenten (contract met de mbo-instelling) en allerlei andere zaken zoals materialen. In de wetgeving en ook andere stukken wordt gesuggereerd dat de mbo-instelling de Ad verzorgt resp. aanbiedt, maar men is als het ware een onderaannemer. In principe zijn er diverse scenario's:

- Maximaal een derde van de Ad wordt op de mbo-locatie aangeboden, maar daarvoor is geen overheidstoestemming nodig (valt gewoon onder 'format A' en de doelmatigheidsafspraken). Er dient wel rekening te worden gehouden met het feit dat de stage en de afstudeeropdracht in formele zin altijd als een activiteit 'elders' worden gezien.
- Er worden afspraken gemaakt tussen de hogeschool en de mbo-instelling over het samen verzorgen van een beperkt deel van de Ad in een formele samenwerkingsovereenkomst. Deze moet de toestemming krijgen van de NVAO en de minister. Zo ja, dan betekent dit dat meer dan een-derde maar maximaal de helft van de Ad op de mbo-locatie wordt aangeboden. Dat zal veelal het eerste leerjaar zijn. Maar het kan ook leiden tot het benoemen van specifieke onderwijseenheden waarvoor de faciliteiten op de mbo-locatie uitermate geschikt zijn.
- Hetzelfde kan gebeuren voor meer dan 50% van de Ad-opleiding, als er specifieke redenen voor zijn. Dus de aanvraag zal nog nadrukkelijker dienen te worden onderbouwd (kwaliteit, samenwerking, doelmatigheid rond de mbo-locatie, inschakelen docenten, enz.). De volledige Ad mag niet aangezien de afstudeerfase (waarvan geen definitie bestaat) en het afsluitende examen (kan een omvang van 0 studiepunten omvatten) in ieder geval vanuit de hogeschool-locatie moeten worden verzorgd.

In de praktijk zal blijken of hiervan gebruik wordt gemaakt. Voor deeltijdse Ad's zou het handig kunnen zijn, ook voor duale Ad's die een specifieke inrichting en vormgeving kennen, passend bij de branche resp. bedrijfstak.

Opgemerkt kan nog worden dat een hogeschool voor een Ad die ook voor havisten (en vwo'ers) aantrekkelijk is, met twee groepen zal moeten werken. Die studenten zullen zich niet aanmelden als bijvoorbeeld het eerste jaar alleen maar op de mbo-locatie is te volgen. Er zal dus tevens op de hogeschoollocatie met een groep dienen te worden gestart. Een Regionaal Associate College is dan wel een goed alternatief.

2. Informatie voorafgaande aan de keuze voor een Ad of Bachelor

Het is wel duidelijk dat a.s. studenten goed dienen te worden ingelicht om een afgewogen keuze kunnen maken tussen de Ad- en de bacheloropleiding. De OER van de Ad-opleiding zal duidelijk en verantwoord moeten zijn om later geen problemen te krijgen.

Bij die informatie past ook helderheid over welke mogelijkheden er zijn met een Associate degree-opleiding biedt op de arbeidsmarkt en voor verdere scholing in het hoger beroepsonderwijs en wat de verschillen in dat opzicht zijn tussen een Ad-opleiding en een hbo-bacheloropleiding. De hogeschool is op grond van artikel 7.13, 7.15 en 7.59 van de WHW verplicht dergelijke informatie aan a.s. studenten te verstrekken.

3. Studiefinanciering

We hebben hier niet de aangepaste regelingen voor de studiefinanciering behandeld. Het is zo dat in de toekenningsfase geen onderscheid gemaakt tussen Ad-studenten en andere hbo-studenten. Om die reden wordt ook voor Ad- studenten in de toekenningsfase formeel de nominale studieduur van een hbo-bacheloropleiding aangehouden. Wel is het goed dat studenten die vertraging oplopen

in de Ad, wordt gewezen op de gevolgen voor het doen van het resterend bachelorprogramma, maar eigenlijk is die situatie te vergelijken met iemand die de bacheloropleiding doet en langer studeert dan de nominale vier jaar.

4. Omvang resterend bachelorprogramma en diplomavermelding

Er is in de nieuwe situatie geen voorschrift opgenomen voor de omvang van het resterende programma (post-Ad-programma) dat na de Ad kan leiden tot de bachelorgraad. De Ad-opleiding zelf moet 120 studiepunten zijn, de bacheloropleiding kent een wettelijke omvang van 240 studiepunten (dus is de maatwerk-hbo-bacheloropleiding van 180 studiepunten voor vwo'ers een dissonant in het systeem). Maar de route naar de Bachelor via de Ad kan dus minder of meer dan 240 studiepunten bedragen (hoewel de nominale tijd vier jaar blijft).

Interessant is de vraag wat er op het diploma en in het supplement wordt vermeld over de route die is gevolgd. Als de Ad 120 en het resterend programma 150 studiepunten is, staat er dan 'Bachelor gehaald met 270 punten'? En als het bij het resterend programma vanwege de rijk gevulde Ad 110 betreft, gaat het dan om 230 studiepunten?

Uiteraard niet. In formele zin is de Ad'er een zij-instromer bij de bacheloropleiding. Daarbij wordt bepaald wat de vrijstellingen zijn van die opleiding. Echter, dat is ook weer lastig omdat de onderwijseenheden (en leeruitkomsten) niet 1-op-1 met elkaar matchen. Blijft over dat er gewoon een resterend programma wordt bepaald met de omvang in studiepunten ervan (= x) – waarna formeel wordt vastgesteld dat het aantal vrijstellingen een omvang kent van 240-x studiepunten. En in het diplomasupplement wordt keurig deze weg vermeld, om duidelijk te maken hoe de eindtermen zijn behaald.

Overigens zou dit alles geen probleem behoeven te zijn als er wordt gewerkt met EC (de credits van het European Credit Transfer System). Daarbij wordt uitgegaan van leeruitkomsten en is de weg ernaar toe niet essentieel. Het diploma hbo-bachelor vermeldt dan simpelweg 240 EC zijnde het aantal dat voor de gemiddelde student nodig is om te verwerven, welke leerweg ook is gevolgd.

5. Bekostiging Ad en Bachelor

Er gaan allerlei verhalen rond over mogelijke verschillen in de bekostiging van de Ad en de Bachelor. Het enige verschil is op dit moment dat er, ondanks eerdere toezeggingen, geen diploma-bonus voor het Ad-getuigschrift bestaat. Dit kan leiden tot een vorm van onrechtvaardigheid, zoals eerder in een PamfAd is uitgezocht.

6. Ad en de arbeidsmarkt

Bij de behandeling van de wetgeving voor de Ad is door de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de Minister wordt oproepen om juist voor deze opleiding de contacten tussen het werkveld en de hogescholen te laten verstevigen. Welke maatregelen daarvoor nodig zijn, is toen niet aangegeven, maar er zijn zeker mogelijkheden om op nationaal niveau tot samenwerkingskaders te komen, en deze regionaal te laten uitwerken.